

FEDERALISME PER A LA JÚLIA

SUBSIDIARIETAT A PARTIR DE LA DIGNITAT DE LA PERSONA COMPORTA QUE ALLÒ QUE ES CONSTRUEIX –EL PETIT GRUP, L'ORGANITZACIÓ SOCIAL, L'ESTAT...– NO TÉ SENTIT EN SI MATEIX: NOMÉS EN TÉ EN FUNCIÓ DE LA SEVA UTILITAT PER AL DESENVOLUPAMENT DE LA DIGNITAT DE CADA PERSONA.

El 12 d'octubre del 1868, pocs dies després del triomf de la Gloriosa, es va celebrar al Circo Rivas de Madrid una assemblea del Partit Democràtic. A l'edició de l'endemà, *La Discusión* recull les intervencions que s'hi van succeir. Diversos prohoms del partit van formular una proposta perquè es declarés que “la forma peculiar de govern de la democràcia és la república federal”. Un assistent va manifestar que la paraula “federal” era “molt greu” i va demanar que es discutís la proposició. El moderat Nicolás Salmerón va intervenir immediatament –potser temia que la qüestió fos acaparada pels intransigents–: “El Partit Democràtic havia de conquerir

un món veritable i no il·lús” i, després de proclamar el seu credo federalista, “nega absolutament que la forma de govern més convenient per a l'Espanya d'avui sigui la república federativa, perquè abans era necessari consolidar els drets individuals de l'home i reformar els costums del país”. Tot seguit algú li va retreure que, amb aquella resposta, no es posicionava sobre la preeminència de la república federal.

No consta que Salmerón respongués expressament a aquell retret, però de les seves paraules se'n dedueix una opció: sí, el federalisme és la forma peculiar de la democràcia, però no pot ser un mite (“il·lús”), sinó un camí (“de conquesta”) real i efectiu

✂
**ÀNGEL
TABARES**
Magistrat

(“veritable”). Tanmateix, en les paraules de Salmerón hi ha un error: la consolidació dels drets individuals de l'home i la reforma dels costums del país no són, com diu, requisits previs, sinó tasques pròpies del camí.

La Constitució que es va promulgar pocs mesos després va afirmar –com ho va fer la del 1978– que la nació espanyola desitja promoure el bé de tots els qui la integren. L'objectiu del govern és la felicitat de la nació, proclamava solemnement i ingènuament l'article 13 de la Constitució del 1812. Tampoc són clares altres pretensions, com la que la república garanteixi la “dignitat de la vida” (projecte del 1873), “qualitat de vida digna” o “viure

amb dignitat” (Estatut català del 2016), però recullen un terme referit a l'ésser humà –“dignitat”– que es repeteix en els textos constitucionals i tractats internacionals des dels anys 40 del segle passat. En aquests textos es parla de la dignitat humana com a fonament, és a dir, com allò que sosté la resta de l'estructura; en el nostre cas, l'estructura social, política i jurídica. També és fonament en la nostra Constitució, l'article 10 de la qual utilitza bellament el singular “la dignitat de la persona”. Buscar la felicitat o el bé de les persones parla de direcció, de directors i de dirigits. “Dignitat” parla d'origen, d'autonomia, d'autenticitat; “d'alguna cosa anterior i superior a tota legislació

positiva”, com afirmava la nostra nonada Constitució republicana i federalista del 1873. Sobre aquesta dignitat de la persona individualment considerada es construeix el federalisme.

El federalisme no identifica una meta, sinó que presenta un camí; per això difícilment es trobarà entre les propostes utòpiques. Plató, Sant Agustí, Moro, Marx i tants altres sí que van identificar una meta fins que, amb la caiguda del Mur, es va anunciar solemnement la victòria del mercat i la fi de la història.

El Tractat de la Unió nega aquest final per a Europa i subratlla el caràcter processual d'una història no conclosa, la nostra, en què estem “decidits a continuar el procés de creació d'una unió cada vegada més estreta entre els pobles d'Europa, en la qual les decisions es prenguin de la manera més propera possible als ciutadans, d'acord amb el principi de

subsidiarietat”, principi definit després a l'article 5 del Tractat. Subsidiarietat, del llatí *subsidium*: ajuda, socors, reforç. Designa el resultat de venir a aposentar-se (*sidere*) per apuntalar, sostenir o socórrer un altre (*sub-*, a sota). L'etimologia és tan suggeridora que no cal un desenvolupament més gran.

Subsidiarietat a partir de la dignitat de la persona comporta que allò que es construeix –el petit grup, l'organització social, l'Estat...– no té sentit en si mateix; només en té en funció de la seva utilitat per al desenvolupament de la dignitat de cada persona. Requereix que cadascú prengui consciència de si mateix, de la seva identitat, de la seva autonomia. També de la seva dependència dels altres i de la seva responsabilitat envers ells en una relació de mútua subsidiarietat, és a dir, de solidaritat. Aquesta relació es manifesta en un pacte

«Buscar la felicitat o el bé de les persones parla de direcció, de directors i de dirigits. Dignitat parla d'origen, d'autonomia, d'autenticitat.»

espontani, natural i implícit en la mateixa naturalesa humana que exigeix lleialtat i que confia en la lleialtat de l'altre; que col·loca el més feble en el lloc privilegiat des del qual creix el *subsidium*. Per això també és necessari un procés, una mena de *paideia* grega o d'*humanitas* romana que eduqui en i per a la llibertat i la responsabilitat, per a una existència veritablement

humana. Dignitat de la persona, subsidiarietat, solidaritat, lleialtat i pacte són els principis en què s'assen ten els valors propis d'un federalisme realista –perquè s'afirma en allò real–, modest –no utòpic– i dúctil –amb cada persona, cada grup, cada organització política...

I amb aquests principis i des del començament, educació per a la llibertat. José Agustín Goytisolo, en una tessitura similar a la de Salmerón, es disculpava davant la seva filla Julia amb allò que taral·legem amb Paco Ibáñez: “*Perdóname no sé decirte / nada más pero tú comprende / que yo aún estoy en el camino*”. Potser la va veure massa petita per desvelar-li, amb el Kavafis que va musicar Llach, cap on porta aquest camí: “Encara que la trobis pobra, Ítaca no t'ha enganyat. / Així, savi com t'has tornat, amb tanta experiència, / entendràs ja què signifiquen les *Ítaques*”. Δ